Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
GERARD HOGAN
prednesené 4. júna 2020 [1]

Vec C-454/19

Staatsanwaltschaft Heilbronn
proti
ZW

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Amtsgericht Heilbronn (Okresný súd Heilbronn, Nemecko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Článok 18 ZFEÚ – Článok 21 ZFEÚ – Občianstvo Únie – Právo občanov Únie voľne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov – Smernica 2004/38/ES – Článok 27 – Trestný čin únosu dieťaťa – Dieťa, ktorého záujmy zastupuje kolízny opatrovník – Rodič, ktorý bol pozbavený časti svojich rodičovských práv a premiestnil dieťa do zahraničia bez predchádzajúceho súhlasu opatrovníka“

I. Úvod

1. Tento návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 18 a 21 ZFEÚ a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS [2].

2. Návrh bol podaný v rámci trestného konania proti ZW, ktorá je trestne stíhaná ako spolupáchateľka v súvislosti s trestným činom únosu maloletej osoby, teda jej syna.

3. Otázka, ktorú vnútroštátny súd položil, sa opäť týka rozsahu práva občanov Únie voľne sa pohybovať. Odpoveď Súdneho dvora tiež v konkrétnom kontexte únosu dieťaťa objasní pôsobnosť článku 27 smernice 2004/38, ktorý členským štátom umožňuje obmedziť slobodu pohybu na základe dôvodov verejného poriadku.

1 Jazyk prednesu: angličtina.

2 Ú. v. EÚ L 158, 2004, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46.

II. Právny rámec

A. Medzinárodné právo

4. Článok 12 Dohovoru o občianskoprávnych aspektoch medzinárodných únosov detí prijatého 25. októbra 1980 v Haagu (ďalej len „Haagsky dohovor z roku 1980“) stanovuje:

„Ak bolo dieťa neoprávnene premiestnené alebo zadržané podľa článku 3 a v deň začatia konania pred justičným alebo správnym orgánom zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, neuplynula odo dňa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania lehota jedného roka, nariadi príslušný orgán okamžite návrat dieťaťa.

…“

B. Právo EÚ

1. Smernica 2004/38

5. Článok 27 smernice 2004/38 je prvým ustanovením kapitoly VI, nazvanej „Obmedzenia práva vstupu a práva pobytu z dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia“. Toto ustanovenie uvádza:

„1. S výhradou ustanovení tejto kapitoly členské štáty môžu obmedziť slobodu pohybu a pobytu občanov Únie a ich rodinných príslušníkov bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť na základe dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia. Tieto dôvody sa nesmú využívať pre ekonomické účely.

2. Opatrenia prijaté z dôvodov verejného poriadku alebo verejnej bezpečnosti musia byť v súlade so zásadou úmernosti a musia vychádzať výlučne z osobného správania daného jednotlivca. Trestné činy, ku ktorým došlo v minulosti, sa samé o sebe nepovažujú za dôvody na prijatie takýchto opatrení.

Osobné správanie daného jednotlivca musí predstavovať skutočnú, existujúcu a dostatočne vážnu hrozbu ovplyvňujúcu jeden zo základných záujmov spoločnosti. Zdôvodnenia, ktoré sú oddelené od podrobností prípadu, alebo ktoré sa spoliehajú na aspekty všeobecnej prevencie, sú neprijateľné.

…“

2. Nariadenie (ES) č. 2201/2003

6. Odôvodnenia 17 a 21 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000[3], stanovujú:

„(17) V prípadoch neoprávneného premiestnenia alebo zadržiavania dieťaťa sa má bez odkladu dosiahnuť návrat dieťaťa, a na tento účel by sa mal naďalej uplatňovať [Haagsky dohovor z roku 1980], doplnený ustanoveniami tohto nariadenia, najmä jeho článkom 11. Súdy členského štátu, do ktorého bolo dieťa neoprávnene premiestnené alebo v ktorom je zadržiavané, majú mať možnosť zabrániť jeho návratu v osobitných a náležite odôvodnených prípadoch. Takéto rozhodnutie by sa však mohlo nahradiť následným rozhodnutím súdu členského štátu, v ktorom

3 Ú. v. EÚ L 338, 2003, s. 1; Mim. vyd.19/006, s. 243.

malo dieťa svoje obvyklý pobyt predtým, než došlo k neoprávnenému premiestneniu alebo zadržaniu. Ak by takýto rozsudok ukladal návrat dieťaťa, návrat by sa mal uskutočniť bez potreby osobitného konania o uznaní a výkone takéhoto rozsudku v členskom štáte, do ktorého bolo dieťa premiestnené alebo v ktorom je zadržiavané.

…

(21) Uznávanie a výkon rozsudkov vydaných v členskom štáte sa má zakladať na zásade vzájomnej dôvery a dôvody neuznania by sa mali obmedziť na najnutnejšie minimum.“

7. Článok 42 nariadenia č. 2201/2003 spadá do oddielu 4, ktorý sa nazýva „Vykonateľnosť niektorých rozsudkov týkajúcich sa práva styku a niektorých rozsudkov, ktoré požadujú návrat dieťaťa“. Podľa tohto článku:

„1. Návrat dieťaťa uvedený v článku 40 ods. 1 písm. b), ktorý vyplýva z vykonateľného rozsudku vydaného v členskom štáte, sa uznáva a je vykonateľný v inom členskom štáte bez potreby vyhlásenia za vykonateľný a bez možnosti namietať proti jeho uznaniu, ak sa rozsudok osvedčil v členskom štát pôvodu podľa odseku 2.

Aj keď vnútroštátny právny poriadok neumožňuje, aby rozsudok nariaďujúci návrat dieťaťa podľa článku [11 ods. 8] bol vykonateľný bez ďalšieho konania, súd pôvodu môže vyhlásiť rozsudok za vykonateľný bez ohľadu na prípadné odvolanie.

2. Sudca pôvodu, ktorý vydal rozsudok podľa článku 40 ods. 1 písm. b), vydá osvedčenie podľa odseku 1, iba ak:

a) dieťaťu sa umožnilo vyjadriť sa, pokiaľ sa to s ohľadom na jeho vek a stupeň vyspelosti nepovažovalo za nevhodné;

b) účastníkom sa dala možnosť vyjadriť sa; a

c) súd pri vydaní svojho rozsudku vzal do úvahy dôvody vynesenia rozsudku a dôkazy, na ktorých sa zakladá vydaný príkaz podľa článku 13 Haagskeho dohovoru z roku 1980.

V prípade, že súd alebo iný orgán prijme opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate do štátu obvyklého pobytu, osvedčenie musí obsahovať podrobné údaje o takýchto opatreniach.

Sudca pôvodu vydá z vlastného podnetu toto osvedčenie na tlačive podľa vzoru v prílohe IV (osvedčenie týkajúce sa návratu dieťaťa/detí).

Osvedčenie sa vyplní v jazyku, v ktorom je rozsudok.“

C. Nemecké právo

8. § 25 Strafgesetzbuch (nemecký Trestný zákonník, ďalej len „StGB“) stanovuje:

„1. Ako páchateľ sa potrestá ten, kto sa trestného činu dopustí sám alebo na to použije inú osobu.

2. Ak viaceré osoby spáchajú trestný čin spoločne, potrestá sa každá z nich ako páchateľ (spolupáchatelia).“

9. § 235 StGB uvádza:

„1. Trestom odňatia slobody až do piatich rokov alebo peňažným trestom sa potrestá ten, kto rodičom, jednému z rodičov, poručníkovi alebo opatrovníkovi odoberie alebo zadržiava

(1) osobu mladšiu ako osemnásť rokov násilím, vyhrážaním ťažkou ujmou alebo ľsťou, alebo

(2) dieťa, ak nie je jeho rodinným príslušníkom,

2. Rovnako sa potrestá ten, kto

(1) jeho rodičom, jednému z rodičov, poručníkovi alebo opatrovníkovi odoberie, s cieľom premiestniť ho do zahraničia alebo

(2) zadržiava v zahraničí po tom, čo tam dieťa premiestnil alebo tam dieťa odišlo[.]

3. V prípadoch uvedených v odseku 1 bode 2 a odseku 2 bode 1 sa potrestá aj pokus o spáchanie trestného činu.

4. Trest odňatia slobody od jedného do desiatich rokov sa uloží, ak

(1) páchateľ svojím konaním vystaví obeť nebezpečenstvu smrti, vážnej ujmy na zdraví alebo závažnej ujmy na telesnom alebo duševnom vývoji alebo

(2) sa páchateľ skutku dopustí za odplatu alebo s úmyslom obohatiť seba alebo tretiu osobu.

5. Ak páchateľ spôsobí svojím konaním smrť obete, dolná hranica trestu odňatia slobody je najmenej tri roky.

6. V menej závažných prípadoch podľa odseku 4 sa uloží trest odňatia slobody od šiestich mesiacov do piatich rokov a v menej závažných prípadoch podľa odseku 5 trest odňatia slobody od jedného roka do desiatich rokov.

7. Trestné stíhanie v prípade únosu maloletých osôb sa v prípadoch podľa odsekov 1 až 3 začne len na návrh okrem prípadov, ak orgán činný v trestnom konaní z osobitných dôvodov verejného záujmu na vedení trestného konania usúdi, že je potrebné postupovať z úradnej povinnosti.“

III. Skutkové okolnosti

10. Táto vec vyplýva z trestného konania v Nemecku vedeného proti rumunskej štátnej príslušníčke ZW s pobytom v Nemecku a týka sa medzinárodného únosu jej dieťaťa, AW.

11. AW je rumunský štátny príslušník a od roku 2009 býva so svojou matkou v Nemecku. Jeho rodičia sa rozišli, pričom jeho rumunský otec žije v Rumunsku. V marci 2013 bol AW so súhlasom rodičov vzhľadom na problémy so správaním umiestnený do zariadenia na pomoc maloletým osobám. Uznesením nemeckého súdu z roku 2014 bolo obom rodičom okrem iného odňaté právo rozhodovať o mieste pobytu ich dieťaťa, pričom toto právo bolo zverené opatrovníkovi nazvanému „Ergänzungspfleger“ („kolízny opatrovník“) v rámci čiastočného odovzdania rodičovských práv zvaného „Ergänzungspflegschaft“ (kolízne opatrovníctvo).

12. V decembri 2017 vzal otec svojho syna so súhlasom matky do Rumunska potom, ako sa AW vrátil domov k matke po viacerých nepodarených pokusoch o jeho umiestnenie do zariadení na pomoc maloletým osobám. V súčasnosti žije v Rumunsku. Kolízny opatrovník, ktorý má právo rozhodovať o mieste pobytu dieťaťa, nebol o tejto skutočnosti informovaný, a preto podal trestné oznámenie na oboch rodičov ako na spolupáchateľov medzinárodného únosu dieťaťa. Matka je v konaní vo veci samej obžalovaná.

13. Vnútroštátny súd vysvetlil, že v zmysle § 235 ods. 2 StGB sa medzinárodný únos dieťaťa (v rozpore s právom opatrovníka určiť miesto pobytu dieťaťa) potrestá trestom odňatia slobody až do piatich rokov alebo peňažnou pokutou bez ohľadu na to, či sa dieťa nachádza v inom členskom štáte Únie alebo v tretej krajine. Na druhej strane ak k únosu dôjde na nemeckom území, je takéto konanie trestné v zmysle StGB, iba ak dotknutá osoba premiestni alebo zadrží dieťa násilím, vyhrážaním ťažkou ujmou alebo ľsťou.

14. V tomto kontexte sa vnútroštátny súd predovšetkým pýta, či takáto trestnoprávna norma spadá do pôsobnosti práva Únie, a ak áno, či je s týmto právom v súlade.

IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie na Súdnom dvore.

15. Za týchto okolností Amtsgericht Heilbronn (Okresný súd Heilbronn, Nemecko) rozhodnutím z 11. júna 2019, doručeným Súdnemu dvoru 14. júna 2019, rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Má sa primárne a/alebo sekundárne právo Únie, najmä [smernica 2004/38], v zmysle rozsiahleho práva občana Únie voľne sa pohybovať a zdržiavať v rámci územia členských štátov, vykladať tak, že sa vzťahuje aj na vnútroštátne trestnoprávne ustanovenia?

2. V prípade kladnej odpovede na túto otázku: bráni výklad primárneho a/alebo sekundárneho práva Únie uplatneniu vnútroštátneho trestnoprávneho ustanovenia, na základe ktorého sa má potrestať zadržiavanie dieťaťa pred jeho opatrovníkovi v zahraničí, ak toto ustanovenie nerozlišuje, či ide o členské štáty Európskej únie alebo tretie krajiny?“

16. Písomné pripomienky predložila nemecká vláda a Európska komisia. Vzhľadom na pandémiu ochorenia Covid-19 bolo pojednávanie pôvodne naplánované na 25. marca 2020 zrušené. Rozhodnutím zo 17. marca 2020 boli otázky vyžadujúce ústne odpovede, ktoré boli účastníkom konania zaslané pred pojednávaním, zmenené na otázky vyžadujúce písomné odpovede. ZW, nemecká vláda a Komisia tejto požiadavke vyhoveli a na otázky odpovedali v časovom rámci stanovenom Súdnym dvorom. Všetky uvedené subjekty tak dostali možnosť vyjadriť svoje postoje v súvislosti so všetkými otázkami, ktoré vyplývajú z návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

V. Analýza

A. Prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania

17. Vo svojich písomných pripomienkach nemecká vláda uviedla, že otázky, ktoré v rámci návrhu na začatie prejudiciálneho konania položil vnútroštátny súd, sú neprípustné. Podľa nemeckej vlády nie sú skutočne a priamo spojené s predmetom sporu, o ktorom vnútroštátny súd rozhoduje. Ja sa však domnievam, že návrh na začatie prejudiciálneho konania je prípustný.

18. V tejto súvislosti je predovšetkým vhodné poukázať na to, že podľa ustálenej judikatúry je konanie zavedené článkom 267 ZFEÚ nástrojom spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi, prostredníctvom ktorého im Súdny dvor poskytuje výklad práva Únie potrebný pre tieto súdy na vyriešenie sporu, ktorý prejednávajú. V rámci tejto spolupráce prináleží iba vnútroštátnemu súdu, ktorý prejednáva spor a nesie zodpovednosť za následné súdne rozhodnutie, aby so zreteľom na osobitosti veci posúdil tak potrebu rozhodnutia v prejudiciálnom konaní pre vydanie svojho rozsudku, ako aj relevantnosť otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru. V dôsledku toho v prípade, že sa položené otázky týkajú výkladu práva Únie, je Súdny dvor v zásade povinný rozhodnúť. Z toho vyplýva, že pri otázkach týkajúcich sa výkladu práva Únie položených vnútroštátnym súdom v rámci právnej úpravy a skutkových okolností, ktoré tento súd vymedzí na vlastnú zodpovednosť a ktorých správnosť Súdnemu dvoru neprináleží preverovať, platí prezumpcia relevantnosti. Súdny dvor môže odmietnuť návrh na začatie prejudiciálneho konania vnútroštátneho súdu len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad práva Únie nemá žiadnu súvislosť s realitou alebo s predmetom sporu vo veci samej, ak ide o hypotetický problém alebo ak Súdny dvor nedisponuje skutkovými a právnymi podkladmi potrebnými na užitočnú odpoveď na otázky, ktoré mu boli položené. [4]

19. V prejednávanej veci je nepochybné, že ZW, ktorá je štátnou príslušníčkou členského štátu, konkrétne Rumunska, a presunula sa do iného členského štátu, konkrétne Nemecka, využila svoje právo na voľný pohyb. Situácia, v ktorej sa nachádza, teda spadá do rámca práva Únie, a to prinajmenšom do pôsobnosti článkov 18 a 21 ZFEÚ. [5]

20. Okrem toho vnútroštátny súd už v celom rozsahu vysvetlil, prečo je pre rozhodnutie v spore, o ktorom rozhoduje, podľa neho potrebné preskúmať, či právo Únie bráni uplatneniu trestnoprávneho ustanovenia, ako je právna norma, na základe ktorej sa začalo konanie na tomto súde.

21. Za týchto okolností sa domnievam, že návrh na začatie prejudiciálneho konania sa má považovať za prípustný.

B. Prvá otázka

22. Vo svojej prvej otázke sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa na vnútroštátne trestnoprávne ustanovenia môže vzťahovať právo Únie, konkrétne smernica 2004/38.

23. Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne. Hoci je pravda, že trestnoprávna legislatíva a pravidlá trestného konania predstavujú do veľkej miery oblasti, za ktoré nesú zodpovednosť členské štáty, Súdny dvor opakovane konštatoval, že právo Únie ukladá určité obmedzenia právomoci členských štátov v tejto oblasti. Táto právomoc členských štátov sa musí vykonávať nielen pri dodržaní základných slobôd, ktoré sú zaručené právom Únie, ale tiež celého práva Únie, najmä primárneho práva. [6] Z takýchto ustanovení v oblasti trestného práva preto nemôže vyplývať ani diskriminácia osôb, ktoré majú na základe práva Únie právo na rovnosť zaobchádzania, ani obmedzenie základných práv zaručených právom Únie. [7]

4 Pozri v tejto súvislosti rozsudky zo 6. septembra 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, body 18 až 20), a z 23. januára 2019, M.A. a i. (C-661/17, EU:C:2019:53, body 48 až 50).

5 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 13. novembra 2018, Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, bod 27).

6 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 26. februára 2019, Rimšēvičs a ECB/Lotyšsko (C-202/18 a C-238/18, EU:C:2019:139, bod 57).

7 Pozri v tejto súvislosti rozsudky z 2. februára 1989, Cowan (186/87, EU:C:1989:47, bod 19); z 24. novembra 1998, Bickel a Franz (C-274/96, EU:C:1998:563, bod 17), a z 28. apríla 2011, El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, body 53 a 54).

C. Druhá otázka

24. Vo svojej druhej otázke sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či právo Únie, a konkrétne zásada nediskriminácie a sloboda pohybu, ktoré sú v uvedenom poradí zakotvené v článkoch 18 a 21 ZFEÚ, pričom ich konkretizuje smernica 2004/38, bránia takému uplatneniu ustanovenia vnútroštátneho trestného práva, ktoré trestá zadržiavanie dieťaťa v zahraničí pred jeho opatrovníkom, ak takéto ustanovenie nerozlišuje medzi členskými štátmi Európskej únie a tretími krajinami.

25. Na úvod by som chcel objasniť, že osobitné okolnosti veci samej, konkrétne fakt, že právo určiť pobyt dieťaťa uplatňuje tretia strana a trestné konanie je tak potenciálne namierené proti obom rodičom, nemajú nijaký vplyv na požadovaný výklad práva Únie. Pokiaľ totiž ide o podmienky uplatnenia trestnoprávnych ustanovení, je situácia, v akej sa trestne stíhané osoby nachádzajú, rovnaká.

1. Ide o rozdielne zaobchádzanie a/alebo obmedzenie slobody pohybu?

26. Po prvé je zjavné, že dotknutá vnútroštátna právna úprava rozlišuje medzi situáciou, ktorá nastane na vnútroštátnom území, a situáciou premiestnenia maloletého do inej krajiny. V druhom z uvedených prípadov už samotná okolnosť, že dieťa bolo premiestnené alebo odobrané jednému alebo obom rodičom alebo jeho poručníkovi či opatrovníkovi, je dôvodom na trestnoprávny postih.

27. Za týchto okolností sa domnievam, že občana Únie neodradí od opustenia hosťovského členského štátu, v ktorom má pobyt, a od návratu do svojho členského štátu pôvodu so svojím dieťaťom v prípade, že takýto občan nemá právo určiť miesto pobytu dieťaťa, iba samotné rozhodnutie určujúce rodičovské práva, ale skôr nebezpečenstvo trestného stíhania. Takéto rozdielne zaobchádzanie a tiež jeho účinky môžu ovplyvniť, či dokonca obmedziť slobodu pohybu občanov Únie, ktorí spadajú pod článok 21 ZFEÚ. [8]

28. Podľa ustálenej judikatúry možno takéto obmedzenie odôvodniť iba vtedy, ak sa opiera o objektívne dôvody a je primerané cieľu legitímne sledovanému vnútroštátnym právom. [9] Navrhujem však najprv preskúmať, či dotknuté opatrenie možno odôvodniť výnimkou na základe verejného poriadku stanovenou v článku 27 smernice 2004/38, keďže je to v záujme uceleného pohľadu, a zároveň ide o tvrdenie, o ktoré sa opiera Komisia.

2. Článok 27 smernice 2004/38 a výnimka na základe verejného poriadku

29. Článok 27 smernice 2004/38 umožňuje členským štátom obmedziť slobodu pohybu a pobytu občanov Únie a ich rodinných príslušníkov bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť na základe dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia. Bez ohľadu na to, či boj proti únosom detí, ktorý je podstatou dotknutej vnútroštátnej právnej normy, možno považovať za dôvod na základe verejného poriadku, nemyslím si, že vnútroštátna právna norma ako vo veci samej spadá do pôsobnosti článku 27 smernice 2004/38.

30. Systematický, ako aj teleologický výklad potvrdzujú, že pôsobnosť článku 27 smernice 2004/38 je zúžená na jednej strane na obmedzenia práva vstupu *stricto sensu* a na druhej strane na opatrenia týkajúce sa vyhostenia.

8 Pozri v tejto súvislosti rozsudky zo 6. septembra 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, body 32 a 33); z 13. novembra 2018, Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, body 28 a 30), a z 13. júna 2019, TopFit a Biffi (C-22/18, EU:C:2019:497, body 44 a 47).

9 Pozri v tejto súvislosti rozsudky zo 6. septembra 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, bod 34); z 13. novembra 2018, Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, bod 31), a z 13. júna 2019, TopFit a Biffi (C-22/18, EU:C:2019:497, bod 48).

31. V súvislosti so systematickým výkladom, a najmä s normatívnym rámcom, v ktorom sa predmetné ustanovenie nachádza, je potrebné poznamenať, že článok 27 smernice 2004/38 je prvým ustanovením kapitoly VI tejto smernice, ktorej názov je „*Obmedzenia práva vstupu a práva pobytu* z dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia“ [10]. Okrem toho samotný článok 27 sa nazýva „Všeobecné zásady“, z čoho vyplýva, že uvedené zásady sú formulované v ustanoveniach, ktoré za týmto článkom nasledujú. Všetky tieto ustanovenia kapitoly VI sa však týkajú iba ochrany pred vyhostením (článok 28 – Ochrana pred vyhostením; článok 32 – Doba platnosti rozhodnutí o zákaze pobytu a článok 33 – Vyhostenie ako trest alebo právny dôsledok), druhu choroby, ktorý opodstatňuje zabránenie vstupu na územie členského štátu alebo odôvodňuje vyhostenie (článok 29) a procedurálnej ochrany proti rozhodnutiu prijatému na základe článku 27 smernice (článok 30 – Oznámenie o rozhodnutiach a článok 31 – Procedurálna ochrana). Väčšina týchto procesných ustanovení – ak nie všetky – sa výslovne týkajú iba rozhodnutí o vyhostení.

32. Pokiaľ ide o teleologický výklad, dôležité sú najmä odôvodnenia 22 až 27 smernice 2004/38. Po prvé odôvodnenie 22 pripomína, že Zmluva umožňuje, aby sa zaviedli obmedzenia práva voľného pohybu a pobytu na základe dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia, a následne uvádza, že „aby sa zabezpečila presnejšia definícia takýchto okolností a procedurálnej ochrany, podľa ktorých sa občanom Únie a ich rodinným príslušníkom *môže odmietnuť vstup alebo môžu byť vyhostení*, mala by táto smernica nahradiť smernicu Rady 64/221/EHS z 25. februára 1964 o koordinácii osobitných opatrení týkajúcich sa pohybu a pobytu cudzích štátnych príslušníkov, prijatých z dôvodov verejnej politiky, verejnej bezpečnosti alebo verejného zdravia“ [11], ktorá sa týkala iba vyhostenia. Po druhé všetky ostatné odôvodnenia týkajúce sa kapitoly VI smernice 2004/38 sa vzťahujú iba na vyhostenie (odôvodnenia 23, 24 a 27) alebo na odmietnutie povolenia vstúpiť do iného členského štátu (odôvodnenia 25 a 26).

33. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti sa domnievam, že ustanovenie ako vo veci samej, ktoré občanovi Únie nezakazuje vstup do iného členského štátu ani sa ním nenariaďuje jeho vyhostenie, ale jeho „jediným“ účinkom je ovplyvnenie alebo obmedzenie slobody pohybu tohto občana, nespadá do pôsobnosti článku 27 smernice 2004/38. Inak povedané, na základe jednej z troch výslovných výnimiek stanovených v Zmluve a osobitne formulovaných v kapitole VI smernice 2004/38 možno odôvodniť len odmietnutie vstupu alebo vyhostenie (a opatrenia, ktoré sú *priamo diskriminačné*). [12]

34. Ak by však Súdny dvor nesúhlasil s takýmto výkladom článku 27 smernice 2004/38, musel by podľa mňa konštatovať, že právna úprava, akou je právna norma vo veci samej, nie je v súlade s požiadavkami tejto smernice. Ako totiž Súdny dvor opakovane zdôraznil, druhý pododsek článku 27 ods. 2 smernice 2004/38 výslovne uvádza, že zdôvodnenia, „ktoré sa spoliehajú na aspekty *všeobecnej prevencie*, sú neprijateľné“ [13].

35. Vnútroštátna právna norma vo veci samej je podľa môjho názoru opatrením všeobecnej prevencie. Samotná nemecká vláda totiž vo svojich písomných pripomienkach vysvetlila, že § 235 ods. 2 StGB *preventívnym spôsobom* prispieva k podpore zásady, podľa ktorej by opatrovnícke práva mali byť z princípu vykonávané na mieste pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa. [14] V tomto kontexte je jasné, že dotknuté vnútroštátne ustanovenie je všeobecne záväzným aktom, ktorý sa uplatňuje na objektívne

10 Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

11 Ú. v. ES 56, 1964, s. 850; Mim. vyd. 05/001, s. 11. Smernica bola naposledy zmenená smernicou Rady 75/35/EHS zo 17. decembra 1974 (Ú. v. ES L 14, 1975, s. 14; Mim. vyd. 05/001, s. 174). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

12 Pozri v tejto súvislosti BARNARD, C., PEERS, S.: *European Union Law*. 2nd ed. Oxford University Press, 2017, s. 402 – 403.

13 Kurzívou zvýraznil generálny advokát. Pozri v tejto súvislosti rozsudky z 10. júla 2008, Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, bod 24); zo 17. novembra 2011, Gajdarov (C-430/10, EU:C:2011:749, bod 34), a zo 4. októbra 2012, Biankov (C-249/11, EU:C:2012:608, bod 41).

14 Bod 76 písomných pripomienok nemeckej vlády. Táto vláda tiež v súlade s uvedeným prvým cieľom poukazuje na cieľ, ktorým je zabezpečiť, aby únos dieťaťa nemal vplyv na právomoc súdu obvyklého pobytu dieťaťa.

určené situácie a vyvoláva účinky v súvislosti s osobami určenými všeobecným a abstraktným spôsobom s cieľom odradiť ich od konania, ktoré je v rozpore so záujmami spoločnosti a predovšetkým detí. Preto ide o opatrenie všeobecnej prevencie a nemôže spadať do pôsobnosti článku 27 smernice 2004/38.

36. Takéto obmedzenie slobody pohybu však samozrejme možno odôvodniť iba vtedy, ak sa opiera o objektívne dôvody a je primerané cieľu legitímne sledovanému vnútroštátnym právom.[15] Práve tejto otázke sa budem venovať ďalej.

3. Existencia objektívnych dôvodov, na základe ktorých možno odôvodniť obmedzenie, a primeranosť dotknutej vnútroštátnej právnej normy

37. Ako som uviedol vyššie, nemecká vláda tvrdí, že jej právna úprava je motivovaná zámerom, aby opatrovnícke práva boli zo zásady vykonávané na mieste pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa. Okrem toho táto vláda tvrdí, že uvedená právna úprava sa snaží chrániť tak rodičovské práva, ako aj práva detí.[16] Komisia sa s týmto stanoviskom stotožňuje a uvádza, že cieľom dotknutého opatrenia je zabrániť medzinárodným únosom a ak je to nevyhnutné, potrestať ich, pričom tento cieľ je legitímny, a preto aj z hľadiska verejného poriadku odôvodnený.

38. Keďže tieto ciele sú vo svojej podstate prepojené so základnými právami dieťaťa, domnievam sa, že sa z hľadiska práva Únie musia považovať za legitímne.[17]

39. Ako už Súdny dvor konštatoval, jedno z týchto základných práv dieťaťa je právo stanovené v článku 24 ods. 3 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), a to právo pravidelne udržiavať osobný vzťah a priamy kontakt s obidvomi rodičmi, takže jeho dodržiavanie je nepopierateľne na rovnakej úrovni ako najlepší záujem každého dieťaťa. V tejto súvislosti je zjavné, že neoprávnené premiestnenie dieťaťa po rozhodnutí prijatom jednostranne jedným z jeho rodičov zbavuje najčastejšie dieťa možnosti udržiavať pravidelne osobné vzťahy a priamy kontakt s druhým rodičom.[18]

40. V súlade s uvedeným konštatovaním tiež možno poukázať na to, že aj Haagsky dohovor, ktorý bol neskôr doplnený nariadením č. 2201/2003, bol osobitne prijatý s odôvodnením, že vo veciach týkajúcich sa opatrovníctva detí majú ich záujmy prvoradú dôležitosť. Preto je tiež potrebné ich chrániť pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržiavania a stanoviť postup na zabezpečenie ich urýchleného návratu do štátu ich obvyklého pobytu, ako aj zaistiť ochranu práva styku.[19]

41. Vnútroštátna právna úprava, ktorej zámerom je okrem iného zabrániť neoprávnenému premiestneniu alebo zadržiavaniu dieťaťa za týchto okolností, nepochybne sleduje v zmysle práva Únie legitímny cieľ.

42. Opatrenia obmedzujúce základnú slobodu, ako sú opatrenia stanovené v článku 21 ZFEÚ, však môžu byť odôvodnené objektívnymi hľadiskami len vtedy, ak sú nevyhnutné na ochranu záujmov, ktoré majú zaistiť, a len v rozsahu, v akom tieto ciele nemôžu byť dosiahnuté menej obmedzujúcimi opatreniami.[20]

15 Pozri judikatúru citovanú v poznámke pod čiarou 9.

16 Body 75 a 76 písomných pripomienok nemeckej vlády.

17 Niektorí dokonca vo všeobecnej rovine tvrdia, že všetko, čo sa týka ochrany rodiny, predstavuje legitímny cieľ (pozri v tejto súvislosti, PFEIFF, S.: *La portabilité du statut personnel dans l'espace européen*. Brussels: Bruylant, 2017, č. 258, s. 260).

18 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 23. decembra 2009, Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, body 54 a 56).

19 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 11. júla 2008, Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, body 48, 51 a 53).

20 Pozri v tejto súvislosti rozsudok zo 6. septembra 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, bod 38).

43. V tomto kontexte mám úprimne pochybnosti, či sa opatrenie, ako je právna úprava vo veci samej, môže považovať za objektívne nevyhnutné. Hoci toto opatrenie bolo prijaté, aby sa zabezpečil jeho deklarovaný cieľ spočívajúci v riešení prípadov neoprávneného premiestnenia a zadržiavania, je zarážajúce, že podobné konanie na vnútroštátnom území sa nepovažuje rovnako za trestné. Na druhej strane, ako som uviedol vyššie, samotný normotvorca Únie prijal nariadenie č. 2201/2003 s cieľom zabrániť únosom detí medzi členskými štátmi a v prípade, že k nim dôjde, zaistiť urýchlený návrat dieťaťa.[21] Okrem toho uvedené nariadenie, ktoré bolo prijaté na základe myšlienky, že prednosť musí mať najlepší záujem dieťaťa,[22] zakotvuje zásadu vzájomného uznávania rozsudkov vyhlásených v členských štátoch. Táto zásada je založená na zásade vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi, ako to vyplýva z odôvodnenia 21 nariadenia č. 2201/2003.[23]

44. V súčasnosti je samozrejme jasne stanovené, že zásada vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi má v práve Únie principiálny význam vzhľadom na to, že umožňuje vytvorenie a zachovanie priestoru bez vnútorných hraníc. Podľa ustálenej judikatúry táto zásada najmä v súvislosti s priestorom slobody, bezpečnosti a spravodlivosti konkrétne ukladá každému z týchto štátov, aby vychádzal z toho, že okrem výnimočných okolností všetky ostatné členské štáty dodržujú právo Únie, a najmä základné práva týmto právom uznané.[24] Okrem toho je nepochybne vhodné pripomenúť, že v súvislosti s nariadením č. 2201/2003 samotný Súdny dvor zdôraznil, že toto nariadenie je založené na vzájomnej spolupráci a dôvere medzi súdmi, ktoré vedú k vzájomnému uznávaniu súdnych rozhodnutí, čo je *základom* na vytvorenie skutočného justičného priestoru.[25]

45. Je jasné, že medzinárodná povaha prípadov, ako je ten vo veci samej, môže častejšie viesť jednak ku komplikáciám týkajúcim sa *okrem iného* jazykovej rôznorodosti konania alebo vzdialenosti, a jednak k osobitnej potrebe získať osvedčenie rozsudku nariaďujúceho návrat dieťaťa podľa článku 42 nariadenia č. 2201/2003. Tieto komplikácie by sa nemali podceňovať, avšak zásadu vzájomnej dôvery nemožno narúšať dovolávaním sa praktických ťažkostí tohto druhu, pretože by to oslabilo potrebný účinok nástrojov, ktoré sú na nej založené. Práve to by sa stalo v prípade, že by členský štát mohol takto rozlišovať medzi únosmi detí, ku ktorým dochádza v rámci tohto členského štátu na jednej strane a únosmi detí, ktoré sa týkajú aj iného členského štátu, na strane druhej.

46. Za týchto okolností sa domnievam, že vnútroštátna právna úprava, akou je právna norma vo veci samej, nie je nevyhnutná na dosiahnutie cieľa, ktorý sleduje, ak k neoprávnenému premiestneniu alebo zadržiavaniu dôjde v inom členskom štáte, a nie v tretej krajine.

47. Preto je povinnosťou súdu, ktorý vo veci rozhoduje, aby odmietol uplatniť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Únie, pretože je zjavné, že ustanovenia článku 21 ZFEÚ majú priamy účinok[26] a jednotlivec sa ich s týmto cieľom môže dovolávať voči členskému štátu.[27]

4. Subsidiárne posúdenie proporcionality stricto sensu

48. Aj v prípade, že Súdny dvor nebude s týmto posúdením súhlasiť a dospeje k názoru, že dotknutá vnútroštátna právna úprava je nevyhnutná na účely dosiahnutia cieľa, ktoré predmetné opatrenie sleduje, bude potrebné zistiť, či uvedený cieľ nemožno dosiahnuť menej obmedzujúcimi opatreniami.

21 Pozri v tejto súvislosti odôvodnenie 17 nariadenia č. 2201/2003. Pozri tiež rozsudky z 11. júla 2008, Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, bod 52), a z 23. decembra 2009, Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 49).

22 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 11. júla 2008, Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, bod 51).

23 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 23. decembra 2009, Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 45).

24 Pozri v tejto súvislosti stanovisko 2/13 (pristúpenie Európskej únie k EDĽP) z 18. decembra 2014 (EU:C:2014:2454, bod 191); rozsudky z 25. júla 2018, Minister for Justice and Equality (Nedostatky súdneho systému) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, bod 36), a z 19. marca 2019, Jawo (C-163/17, EU:C:2019:218, bod 81).

25 Pozri v tejto súvislosti rozsudok zo 16. januára 2019, Liberato (C-386/17, EU:C:2019:24, bod 41).

26 V súvislosti s priamym účinkom slobody pohybu, pozri rozsudky zo 4. decembra 1974, Van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, bod 7), a zo 17. septembra 2002, Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, body 84 a 86).

27 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 24. júna 2019, Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, bod 61).

49. V tejto súvislosti zastávam názor, že automatický trest odňatia slobody alebo uloženie pokuty v prípade premiestnenia dieťaťa do zahraničia alebo jeho zadržiavania v zahraničí bez toho, aby bol informovaný nositeľ rodičovských práv, nie je v súlade so zásadou proporcionality.

50. Ako sa totiž uvádza v článku 49 ods. 3 Charty, prísnosť trestu nesmie byť neprimeraná trestnému činu. Generálny advokát Bobek vo veci Link Logistik N&N (C-384/17, EU:C:2018:494) vysvetlil, že primeranosť sankcií zahŕňa dve úrovne: po prvé uložená sankcia musí byť primeraná závažnosti porušenia. Po druhé pri určení tejto sankcie treba zohľadniť individuálne okolnosti každého prípadu.[28] Účinné preskúmanie proporcionality preto predpokladá *konkrétne* posúdenie na základe osobitných okolností každého prípadu.[29]

51. Rešpektovanie tejto zásady preto vyžaduje, aby príslušné vnútroštátne právne predpisy umožňovali individuálne preskúmanie situácie, v rámci ktorej nastali predmetné skutkové okolnosti.[30]

52. Nemecká vláda vo svojich odpovediach na otázky Súdneho dvora uviedla, že uloženie trestu odňatia slobody alebo pokuty nie je automatické, pričom pri rozhodovaní o treste možno zohľadniť osobitné okolnosti prípadu. Keďže v návrhu na začatie prejudiciálneho konania nie je v tejto súvislosti nijaká zmienka, je úlohou vnútroštátneho súdu, aby zistil, či uplatnenie § 235 StGB je v súlade so zásadou proporcionality, a teda či umožňuje vnútroštátnemu súdu zohľadniť osobitné a individuálne aspekty každého prípadu pred uložením trestu, ktorým je odňatie slobody alebo pokuta.[31]

53. Vnútroštátny súd bude môcť v tejto súvislosti zohľadniť rôzne okolnosti ako správanie rodiča, ktorí čelí trestnému stíhaniu, úroveň vzťahov medzi oboma rodičmi, skutočnosť, či sa využili mechanizmy vytvorené nariadením č. 2201/2003 a aký je výsledok ich použitia, a v prípade, že je to vhodné, aj názor samotného dieťaťa, keďže článok 24 ods. 1 Charty uvádza, že názory detí sa berú do úvahy pri otázkach, ktoré sa ich týkajú, s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť.

54. Ak vnútroštátne právo takéto individuálne preskúmanie neumožňuje, úlohou súdu, ktorý o spore rozhoduje, je odmietnuť uplatniť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je v rozpore s právom Únie.

VI. Návrh

55. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položil Amtsgericht Heilbronn (Okresný súd Heilbronn, Nemecko) takto:

1. Členské štáty musia pri výkone svojej právomoci v trestnoprávnych veciach dodržiavať nielen základné slobody, ktoré sú zaručené právom Únie, ale tiež celé právo Únie, najmä primárne právo. Články 18 a 21 ZFEÚ sa preto majú vykladať v tom zmysle, že z vnútroštátnych trestnoprávnych ustanovení nemôže vyplývať ani diskriminácia osôb, ktoré majú na základe práva Únie právo na rovnosť zaobchádzania, ani obmedzenie základných práv zaručených právom Únie.

2. Články 18 a 21 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia právnej úprave členského štátu ako vo veci samej, ktorá trestá neoprávnené premiestnenie alebo zadržiavanie dieťaťa rozdielne podľa toho, či k takejto situácii dochádza na vnútroštátnom území alebo na území iného členského štátu Európskej únie, ktoré sa na tieto účely považuje za tretiu krajinu.

28 Bod 42.

29 Pozri v tejto súvislosti a v kontexte európskeho zatykača návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bot vo veci Bob-Dogi (C-241/15, EU:C:2016:131, bod 93).

30 Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 12. marca 2019, Tjebbes a i. (C-221/17, EU:C:2019:189, bod 41).

31 Pozri v tejto súvislosti rozsudky z 10. júla 2008, Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, bod 28), a z 12. marca 2019, Tjebbes a i. (C-221/17, EU:C:2019:189, bod 40).

Subsidiárne sa články 18 a 21 ZFEÚ vykladané z hľadiska článku 24 a článku 49 ods. 3 Charty základných práv Európskej únie majú vykladať v tom zmysle, že nebránia právnej úprave členského štátu ako vo veci samej, ktorá trestá neoprávnené premiestnenie alebo zadržiavanie dieťaťa rozdielne podľa toho, či k takejto situácii dochádza na vnútroštátnom území alebo na území iného členského štátu Európskej únie, ak vnútroštátne súdy môžu individuálne preskúmať situáciu, v ktorej nastali predmetné skutkové okolnosti.

V rámci tohto preskúmania môžu vnútroštátne súdy zohľadniť najmä správanie rodiča, ktorý čelí trestnému stíhaniu, a úroveň vzťahov medzi oboma rodičmi, bez ohľadu na to, či sa využili mechanizmy vytvorené nariadením Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, a v prípade, že je to vhodné, aj názor samotného dieťaťa.